

MUNKA

kultúra

Kik és miért tanulnak a dolgozók általános iskoláiban

Iskolánkba, a XIV. ker. Május 1. út 23. szám alatti dolgozók általános iskolájába az 1971/1972. tanévben 755 felnőtt tanuló iratkozott be. Közülük 733 eredményes vizsgát tett, és ez a szám önmagában is igen kifejező.

Munka mellett tanuló felnőtteink problémáit évről évre figyelemmel kísérem. Kereseim náluk a 20—30 éves iskolai kihagyások, mulasztások belső indítékait, a közös és azonos motívumokat. Meglepő, mennyire azonos utat jártak be, egymástól függetlenül. Az, hogy eddig még nem végeztek el az általános iskolát, egész sor lelki gátlásra, az otthon, a munkahely, a baráti kör késleltető szerepére vezethető vissza.

A tavalyi tanévben határozott céllal és szempontok szerint figyeltem meg felnőtt tanulóink helyzetét a tanulás, a munkahely és a családi körülményeik vonatkozásában. A vizsgált két felnőtt tanulócsoporthoz egy tanév alatt végezte el a 7. és 8. osztályt. A kisebb létszámú esti osztály részére heti négy alkalommal, a nagyobb létszámú levelező osztálynak csak heti két alkalommal volt tanítás. Ezen iskolatípusban a nők számaránya felfutó tendenciát mutat, ami önmagában is öröndetes. Sajnos, ennek a kedvező jelenségnek megvannak a maga árnyoldalai. A nők sokszor a felbomlott családi élet helyett keresnek tartalmasabb célt, elfoglaltságot, amit a tanulásban vélnek megtalálni.

Tanulóink közül legtöbben a munkahely irányítására, határozott kívánságára kerültek iskolánkba. Természetesen vannak, akik a munkahely inspirációjától függetlenül vesznek részt az oktatásban. Akadnak, és nem is kevesen, akik úgy tanulnak, hogy a munkahelyükön azt nem tudják, ezért kedvezményben nem részesülnek. Érdekes, hogy ezek a felnőttek mennyire szégyellik ezt. Csak akkor nyugszanak meg, amikor az osztályfőnöktől ígéretet kapnak, hogy nincs mitől tartaniok, ügyüket diszkréten kezeljük. Határtalan megkönnyebbülés lesz ilyenkor urrá rajtuk. Ugyanők a 7. osztály sikeres elvégzése után érdekes lélektani állapotba kerülnek. Most már 8-osok lévén nem tartják olyan égbekiáltóan nagy ügynek, ha a munkahely megtudja, hogy hiányos iskolai végzettségüket most pótolják.

Felnőtt tanulóink helyzetének áttekintéséhez és megértéséhez három gondolat köré csoportosítottam vizsgálatomat.

A dolgozó felnőttek és a folyamatos továbbtanulás kérdése

A vizsgálat mindkét osztályban azonos szempontok alapján történt. Ahhoz, hogy egy ilyen típusú írásos felmérés megszülethessen, alapvetően bizalomra és kölcsönös megbecsülésre van szükség. Elképzelhetetlen különben, hogy gátlásos felnőtteink megnyilvánuljanak, ha nem alakul ki a tanár, és tanulók között baráti viszony.

Felnőtt tanulóink nemenkénti megoszlása:

Esti osztályban	14 nő	10 férfi	össz. 24
Levelező osztályban	33 nő	30 férfi	össz. 63
Összesen:	47 nő	40 férfi	össz. 87

Tekintettel arra, hogy a két osztály tanulóit — kivéve néhány fiatalokorú — életkorilag 30 és 46 év között voltak, elsősorban az érdekelt, milyen általános tényezőket sorakoztatnak fel megszakított iskolai tanulmányaik indoklásául. Ezért az alábbi kérdést tettem fel:

1. Miért nem végezte el az általános iskolát rendez időben?

Amíg a 32—45 évesek az anyagi nehézségekre, az általános szegénységre, a háborúra, az apa eltűnésére, a sok gyerek kevés kenyér, ruha hiányára hivatkoztak, addig a 17—25 év közöttieknél a család felbomlása, a szeretet hiánya, a mostoha apa vagy anya megjelenése volt a halasztó ok.

2. Miért csak most folytatja általános iskolai tanulmányait?

Válaszaik figyelemreméltóak. Késésük okát 70 százalékban az anyagiak megteremtésének előtérbe helyezésével indokolták, ilyesféleképpen: „Mert előbb otthon kellett teremteni. — Előbb fel kellett öltözni, amihez sok túlóra volt szükséges. — Mindig voltak családi problémák. — Házat építettem és az anyagiakra rá voltam szorulva. Eddig nem követelték. — Féltem a tanulástól. — Először a gyerekeknek és a férjemnek kellett tanulnia, rám csak most került sor. — A munkahely előírása nélkül is elvégeztem volna, de azt sem tudom, hogyan kell elindulni. — Most, hogy elváltam, erre is van időm.”

3. Milyen céllal jár most a dolgozók általános iskolájába?

73 százalékban a munkahely előírását említették meg. A többiek

egyéni elképzeléseiket, helyzetük megkönnyítését, álmaik valóra válását remélik ezzel megvalósítani. Céljaik, terveik reálisak, tiszteletre méltók. Sokan a betanított munkás kategóriából szeretnének a szakmunkások köré lépni. Vannak, akik valamilyen középiskola felé orientálódnak. Sokan azért járnak, mert többet szeretnének tudni az eddigieknél. A továbbtanulást, mint tervet, következetesen a titokban tanulók képviselték. De a levelező osztály tanulóit is, akiknek nagy részét munkahely kötelezte tanulásra, érdekes metamorfózison mentek keresztül. A két osztály elvégzése után többen középiskolákban tanulnak tovább.

A felnőtt tanuló és a munkahely

Mivel a vizsgált két osztályba a nagyobbik csoportot a munkahely küldte, természetesen, hogy a tanítási napokra biztosította a szabad időt számukra. Amikor tehát megkérdeztem: *Segíti-e Önt a munkahely abban, hogy az általános iskolát elvégezhesse?* A levelező osztály tanulóinak válasza egyértelműen igen volt. Nem úgy az esti osztályban tanulóké. Gyakori, hogy a vállalatok javasolják dolgozóikat továbbtanulásra, de ennek ellenére sokszor visszatartják őket a termelési érdekekre való hivatkozással. Voltak olyan tanulóim is, akiket a vállalat a 17 órákor kezdődő tanításra elengedett ugyan, de azt az időt utólag ledolgoztatta velük. Elgondolkodtató, hogy más formát nem lehet-e találni. Különösen akkor, amikor a heti négy tanítási nap úgyszólván erős megterhelés.

Fárasztónak tartja-e munkáját? — kérdésemre a BKV dolgozói, főleg a gépkocsivezetők határozott igennel válaszoltak. Ezt magam is sokszor megfigyeltem rajtuk, de azt is, hogy szeretik a munkájukat és a nagyobb keresetért is ragaszkodnak. Az esti osztály tanulóit, akik a napi nyolc órát egy munkahelyen dolgozzák, még a nehezebb fizikai munka esetén sem tartották munkájukat mindig fárasztónak.

Mióta van ön a vállalatnál? Felnőtt tanulóink kivétel nélkül komolyan vették a tanulást. Hiányozni szinte sohasem hiányoztak. Ha igen, azt előre bejelentették és becsületbeli ügynek tekintették a tananyag pótlását. Ennek a kötelességteljesítésnek mozgatórugóit csak akkor értettem meg, amikor megtudtam, hogy sokan 20—25 éve egy munkahelyen dolgoznak. Még a fiatalabb korosztályra is ez a jellemző. Milyen jó lett volna, ha a munkahely ezeket az embereket előbb juttatta volna el az általános iskola elvégzéséhez. Ez a szervező munka nem lett volna nehéz, hiszen 4 fő kivételével valamennyi felnőtt tanuló szervezett dolgozó volt. Szép számmal

voltak közöttük párt- és KISZ-tagok, akik nehéz ideg- és fizikai munkájuk mellett komoly társadalmi munkát is végeztek. Sokan szakszervezeti bizalmiak, mások brigádvezetők voltak.

Milyen időközönként kap ön jutalmat a vállalatánál? Kérdésemre a többség büszkén sorolta fel a kiváló munkáért járó elismeréseket, jutalmakat, főleg a tanév közben kapottakat. Mindez nagyon jó és szép, de nem elég csak az anyagiakban kifejezett elismerés. Tapasztalattól tudom, hogy felnőtt tanulóink egy dicsérő, elismerő szónak, mennyire igénylik a sikerélményt és azt, hogy a munkahely elismeri erőfeszítéseiket, teljesítményeiket.

A felnőtt tanulók családi és szociális helyzete

A családi élet rendezettségéről az alábbi összehasonlítás ad képet:

	Nők	Férfiak
Rendezett körülményekkel	16	36
Elvált	18	—
Különélő	2	2
Még nem kötött házasságot	4	2
Összesen:	40	40

Amíg a férfiak családi körülményei szinte 100 százalékban — legalábbis formailag — rendezettek, a nők 50 százalékánál ennek az ellenkezője tapasztalható. A még házasság előtt állók kivételével gyerek mindenütt volt, inkább három, mint egy.

Milyen lakáviszonyok között él ön? 40-en tanácsi főbérleti lakással rendelkeztek, 5-en eltartási szerződés fejében laktak, 4-en családtagként, 3-an albérletben. A többiek saját házzal, házrészsel, öröklakással rendelkeztek voltak. Azt hiszem, ez a háttér világosan indokolja az első részkérdésre adott válaszaik valószínűségét. A következő kérdéssel azt szerettem volna lemérni, hogy ezzel az utólagos szellemi karbantartással elért-e valamit az iskola.

Tudja-e hasznosítani az itt tanulókat és milyen területen?

Legtöbbször a munkahelyen, a családjukban, főleg a gyermekek nevelésében érezték hasznosnak. Tanév közben sokszor — nem kis büszkeséggel — újságolták, hogy gyerekeikkel egy-egy kérdéstről ma már vitatkozni tudnak. Nem egy „papa” tűzte ki maga elé, hogy jobb bizonyítványt szerez, mint a fia. Sokan a látókör szélesedésében, a magabiztosabb fellépésben, a beszédkészség fejlődésében mérték le az iskolai munka hatékonyságát.

Van-e önnek valamilyen elképzelése önművelésére, esetleges továbbtanulásra?

A titokban tanulók — mivel már igénybe vehették a munkahely javaslatát — kész programmal álltak elő. Sokuknak tanulás közben jött meg az étvágya. Jellemző erre, hogy a BKV dolgozóinak közel 40 százaléka jelentette be továbbtanulási szándékát a dolgozók általános gimnáziumában, ahol tanítani fogom őket. Nem titok, hogy az általános gimnázium elvégzése után ezek a felnőttek nem kerülnek előnyösebb anyagi helyzetbe a jelenleginél, tehát továbbtanulásuknak nem ez az alapja.

Tapasztalatok, javaslatok

A felmérés adataiból kiderült, hogy felnőtt tanulóink gazdasági munkáját megbecsülik a vállalatok. Mivel munkaviszonyuk nem mai keletű és sokan értékes társadalmi munkát is végeztek, érdemes elgondolkozni azon, hogy miért csak most jutottak el oda, hogy az általános iskolát elvégezzék. A felmérés tükrözi ugyan az egyén mulasztását, de nem a vállalatokét. Furcsa paradoxon, hogy a vállalatok dolgozóik gazdasági munkáját figyelemmel kísérik, anyagilag megfelelően ösztönzik őket, teljesítményeiket honorálják ugyanakkor az általános műveltség megszerzését nem szorgalmazzák, sőt helyenként termelési érdekekre való hivatkozással akadályozzák. De meg lehet-e itt állni? Társadalmi, vállalati szempontból is mennyivel értékesebb, hasznosabb munkát tudtak volna már korábban végezni, ha a tanulás feltételei biztosítottak lettek volna számukra. Milyen sokan, ma már a középfokú műveltség birtokában lennének és a társadalmi hasznosság elve szélesebb körben és hatékonyabban érvényesülne munkájukban.

Indokoltnak látszik, hogy a vállalatok és iskolák között szorosabb kapcsolat alakuljon ki és a gazdasági vezetők jobban figyelemmel kísérik dolgozóik iskolai haladását, problémáit. Nem okozhat gondot az, hogy egy-egy tanév végén pár elismerő szóval, egy kézfogással, könyv vagy egyéb jutalommal köszönjék meg a vállalat dolgozóinak egyéni erőfeszítéseiket. Ennek hiányát felnőtt tanulóink nagyon is érzik. Amikor arról beszélünk, hogy növelni kell a szabad időt és annak okos és célszerű felhasználását vizsgáljuk — úgy gondolom — elengedhetetlen, hogy a termelésben foglalkoztatottak számára az általános tájékozódáshoz szükséges alapozó munkát az iskola elvégezze.

Ehhez azonban több megértés, segítség kell a vállalatok részéről. Mindenekelőtt biztosítani kell továbbtanuló dolgozóik számára, hogy a tanítási napokon megjelenhessenek. Jelenleg még a tanulmányi szabadság jogosságát is kétségbe

vonják az általános iskolák szintjén. Jó lenne, ha felnőtt tanulóinknak nem kellene utólag ledolgozni azt az időt, amit a tanulás céljára vettek igénybe. Szerencsére van arra is példa, hogy egyes vállalatok a tanítási napokon egy, esetleg két óra munkaidő-kedvezményt biztosítanak dolgozóiknak, olyat, amit nem kell ledolgozniuk és a tanulmányi szabadságot sem érinti. Mindezért cserébe becsületes iskolai munkát kérnek. Ez a megoldás egyre inkább gyakorlattá válik, főként az üzemekbe kihelyezett iskolai osztályok számára, amelynek ösztönző hatását vitatni nem lehet.

Mindezeket volt és leendő felnőtt tanulóim nevében mondtam el. Szerettem volna problémáikat, gondjait képviselni és nem utolsósorban felhívni a figyelmet a dolgozók általános iskoláiban tanuló felnőttekre, akik ha elkésve is, de becsülettel tesznek eleget a feljuk megnyilvánuló társadalmi elvárásoknak. Számuk még jó néhány évig növekedni fog.

NÉMETH MAGDA
tanárnő

A MUNKA FOTOPÁLYÁZATÁBÓL

Tarnai János: Művelődés

